

موسیقی برای کودکان استثنایی

دکتر مری اس آدامک

دکتر آلیس آن دارو

ترجمه‌ی

لیلا رسولی

سیدجواد موسوی شلمانی

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهر

تهران ۱۴۰۳

فهرست

پیشگفتار ۷

بخش یک: مسائل روز مرتبط با مبحث موسیقی برای کودکان استثنایی

- فصل ۱. اصول و روش‌های عملی همه‌پذیری ۱۳
- فصل ۲. راهبردهای تدریس برای همه‌پذیری موفق ۲۷
- فصل ۳. تکنیک‌های مدیریت برای تقویت انگیزه، مسئولیت‌پذیری و یادگیری ۶۱
- فصل ۴. گزینه‌های ارائه‌ی خدمات آموزش موسیقی و موسیقی درمانی ۸۹

بخش دو: دانش‌آموزان دارای کم‌توانایی‌های خاص:

مشخصه‌ها، آموزش موسیقی و خدمات موسیقی درمانی

- فصل ۵. دانش‌آموزان دارای اختلالات رفتاری ۱۳۱
- فصل ۶. دانش‌آموزان مبتلا به کم‌توانی‌های شناختی:
- عقب‌ماندگی ذهنی، اختلالات یادگیری و ضربه‌ی مغزی ۱۶۱
- فصل ۷. دانش‌آموزان دارای اختلالات گفتاری و زبانی ۱۹۳
- فصل ۸. دانش‌آموزان مبتلا به اختلالات طیف اوتیسم (ای‌اس‌دی) ۲۰۷
- فصل ۹. دانش‌آموزان دارای نقص بینایی ۲۳۷
- فصل ۱۰. دانش‌آموزان دارای نقص شنوایی ۲۶۹
- فصل ۱۱. دانش‌آموزان دچار کم‌توانی جسمی ۳۱۵

بخش سه: دانش‌آموزان کم‌توان: گروه موسیقی و خانواده

- فصل ۱۲. عضو کردن دانش‌آموزان کم‌توان در گروه موسیقی مبتدیان ۳۵۱
- فصل ۱۳. خانواده و کم‌توانی ۳۸۵

مری اس آدامک، استاد بالینی موسیقی درمانی دانشگاه آیووا، متخصص موسیقی درمانی و آموزش موسیقی به افراد استثنایی و به خصوص دانشجویان دارای اختلالات رفتاری و اوتیسم است. چندین مقاله‌ی بالینی و فصل‌های متعدد از کتاب‌هایی با همین موضوعات به چاپ رسانده، در سراسر آمریکا کارگاه‌های آموزش موسیقی به افراد استثنایی برگزار نموده و جوایزی نظیر جایزه‌ی تدریس دانشگاهی از دانشگاه آیووا و جایزه‌ی خدمت از انجمن موسیقی درمانی آمریکا دریافت کرده است. با هیئت‌های تحریریه‌ی ژورنال موسیقی درمانی و میوزیک تراپی پرسپکتیوز همکاری دارد و پیش‌تر ریاست انجمن موسیقی درمانی آمریکا را نیز بر عهده داشته است.

آلیس آن دارو، استاد موسیقی ابروین کوپر دانشگاه فلوریدا است. آموزش موسیقی به افراد استثنایی، ارتباط غیرکلامی، و نقش موسیقی در فرهنگ ناشنوایان حوزه‌های مورد علاقه‌ی او در تدریس و پژوهش هستند. در همین رابطه هیجده بورسیه از دولت فدرال، دانشگاه‌ها و شرکت‌ها دریافت نموده و تکنگاری‌ها، مقالات پژوهشی و فصل‌های متعددی از کتاب‌های گوناگون را به چاپ رسانده است. ویراستار کتاب مقدمه‌ای بر رویکردهای موسیقی درمانی است و با هیئت‌های تحریریه‌ی بولتن شورا در باب پژوهش در آموزش موسیقی، میوزیک تراپی پرسپکتیوز و آپدیت^۱ همکاری دارد. وی جایزه‌ی فعالیت‌های پژوهشی و بالینی انجمن موسیقی درمانی آمریکا را نیز کسب نموده است.

پیشگفتار

تصویب قانون ۹۴-۱۴۲ در سال ۱۹۷۵، یعنی قانون آموزش برای همه‌ی کودکان معلول، نقطه‌ی عطفی در تاریخ آموزش عمومی آمریکا بود. با چاپ این کتاب بر آنیم سی و پنجمین سالگرد تصویب این قانون تاریخی را جشن بگیریم. این قانون، که اکنون با عنوان قانون آموزش و پرورش استثنایی (IDEA 2004) در حال اجراست، با هدف کمک به ایالت‌های کشور در حمایت از حقوق کودکان و نوجوانان کم‌توان و برآوردن نیازهای آموزشی آنها شکل گرفت. تا پیش از تصویب این قانون، مدارس دولتی فقط به یک‌پنجم کودکان کم‌توان خدمات آموزشی ارائه می‌دادند. بیشتر کودکان کم‌توان از دسترسی به مدارس محله‌شان محروم بودند و در نهادهای مجزا آموزش می‌دیدند، البته اگر اصلاً آموزشی در کار بود.

در سال‌های پس از تصویب قانون ۹۴-۱۴۲ پیشرفت‌های چشم‌گیری در راستای عزم ملی برای شکل‌دهی و اجرای برنامه‌ها و خدمات آموزشی مختص کودکان از نوزادی تا سن ۲۱ سال حاصل شده است. بسیاری از این دانش‌آموزان اکنون به عنوان بخشی از تجربه‌ی آموزشی خود خدمات آموزش موسیقی و موسیقی‌درمانی دریافت می‌کنند. زندگی حرفه‌ای خود ما در جایگاه مدرس موسیقی و موسیقی‌درمانگر بیش از سی سال پیش در مدارس دولتی آغاز شد و امروز بسیار خرسند و مفتخریم که ما هم در بخشی از این تلاش‌های اولیه برای خدمت‌رسانی به کودکان کم‌توان نقش داشته‌ایم.

در بیش از سه دهه‌ی اخیر شاهد تغییرات مهمی در حوزه‌ی آموزش استثنایی بوده‌ایم. در طول این مدت، مدرسان موسیقی و موسیقی‌درمانگران با تک‌تک این تغییرات تطبیق یافته‌اند، به‌خصوص در رابطه با حرکت به سوی فعالیت‌های همه‌پذیر. به واسطه‌ی همه‌پذیری، نقش بسیاری از مدرسان موسیقی و موسیقی‌درمانگران در مدارس تغییر یافته است. کتاب حاضر به معرفی نقش فعلی آموزش موسیقی و موسیقی‌درمانی در آموزش استثنایی می‌پردازد.

امروزه مدرسان موسیقی و موسیقی‌درمانگران بیش از گذشته در زمینه‌ی آموزش دانش‌آموزان‌شان پاسخگو هستند. آنها با دانش‌آموزانی کار می‌کنند که دامنه‌ی توانایی‌های مختلفی دارند، از کودکان مستعد گرفته تا کودکان دچار کم‌توانی‌های شدید. با هر اصلاحیه‌ی جدیدی که برای قانون آموزش و پرورش استثنایی به تصویب می‌رسد، سطح دانش پایه‌ی مورد نیاز برای کار مؤثر با چنین طیف گسترده‌ای از توانایی‌ها افزایش می‌یابد؛ در نتیجه متخصصان این حوزه باید همواره در حال آموزش دیدن و یاد گرفتن باشند.

در کتاب موسیقی برای کودکان استثنایی ویژگی‌های اساسی آموزش استثنایی را که برای ارتباط بین‌رشته‌ای و تدریس مؤثر ضروری‌ست توضیح می‌دهیم. این کتاب به سؤالات زیر پاسخ می‌دهد:

- دانش‌آموزانی که در حوزه‌ی موسیقی نیازهای ویژه دارند چه کسانی هستند؟
- مشخصه‌های کم‌توانی‌های مختلف چیست؟
- مدرس موسیقی چه نقشی در آموزش دانش‌آموزان کم‌توان در مدرسه دارد؟
- موسیقی‌درمانگر چه نقشی در آموزش دانش‌آموزان کم‌توان در مدرسه دارد؟
- هدف از انجام ارزیابی شرایط دانش‌آموز برای دریافت موسیقی‌درمانی چیست؟
- این نوع ارزیابی چه مراحلی دارد؟ مدرسان موسیقی چگونه می‌توانند مهارت‌های دانش‌آموزان کم‌توان را بسنجند؟
- مشخصه‌های دانش‌آموزان مبتلا به کم‌توانی‌های خاص چیست؟ اهداف و مداخلات مناسب در زمینه‌ی آموزش موسیقی و موسیقی‌درمانی برای دانش‌آموزان دارای کم‌توانی‌های خاص کدام‌اند؟
- انطباق‌ها و مناسب‌سازی‌های درست برای دانش‌آموزان کم‌توان در حوزه‌ی موسیقی کدام‌اند؟ دانش‌آموزان کم‌توان چگونه می‌توانند در کلاس‌های آموزش موسیقی مشارکت موفق داشته باشند؟
- چگونه می‌توان دانش‌آموزان کم‌توان را به عضویت گروه موسیقی مبتدیان درآورد؟
- برای کمک به موفقیت این دانش‌آموزان در گروه موسیقی از چه راهبردهای آموزشی‌ای می‌توان بهره برد؟
- تأثیر کم‌توانی بر خانواده چیست؟ آموزش موسیقی و موسیقی‌درمانی در بافت فرهنگی خانواده چه نقشی می‌تواند ایفا کنند؟

بخش اول کتاب به معرفی پایه‌های آموزشی موسیقی در آموزش استثنایی می‌پردازد. موضوعات و پیشرفت‌های عمده در حوزه‌ی آموزش استثنایی، اصطلاحات مهم و مسائل

مربوط به برنامه‌ی درسی در بخش اول آمده‌اند. بخش دوم به مشخصه‌های دانش‌آموزان دارای کم‌توانی‌های خاص، تأثیراتِ آموزشیِ این کم‌توانی‌ها، مناسب‌سازی‌های درخور و همچنین رویکردهای آموزش موسیقی و موسیقی‌درمانیِ مورد استفاده برای دانش‌آموزان مبتلا به این نوع کم‌توانی‌ها می‌پردازد. در بخش سوم هم مباحثی مربوط به عضویت دانش‌آموزان کم‌توان در گروه موسیقی مبتدیان و مسائل مرتبط با خانواده‌ی دانش‌آموزان کم‌توان مطرح می‌شود.

شایسته است از تک‌تک افرادی که در سال‌های ابتدایی خدمت‌مان در مقام مدرس موسیقی و موسیقی‌درمانگر در آموزش استثنایی با کارشان هدایتگر ما بودند قدردانی کنیم. در سال ۱۹۸۰، ریچارد ام گراهام و آلیس اس بیر نخستین کتاب مرتبط با قانون ۹۴-۱۴۲ را نوشتند^۱ و ده سال بعد، در سال ۱۹۹۰، بتی دابلو اِتربری کتاب دیگری نوشت.^۲ امیدواریم به همان اندازه که کتاب‌های آنها برای ما سودمند بودند کتاب ما هم برای خوانندگان سودمند باشد.

سه فصل از کتاب که صرفاً به تاریخچه، آمارها و پژوهش‌ها در زمینه‌ی آموزش استثنایی در آمریکا پرداخته‌اند در نسخه‌ی ترجمه شده نیامده‌اند. (م)

-
1. *A Handbook for Mainstreaming: Teaching Music to the Exceptional Child*
 2. *Mainstreaming Exceptional Learners in Music*